

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

54-2

BRNO 2013

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 54

Vě umě 3

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editor, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Fotografie na obálce
Cover Photography

Kovový závěsek ve tvaru zvířete (viz obr. 5 na str. 136)
Metallic animal figurine pendant (see Fig. 5 on page 136)

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2013

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2013 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

dorys o rozměrech 3,10 × 2,70 × 4,1 m. Během preparace kostrových pohřbů v sondě 1 bylo zjištěno, že některé pohřby pokračují dále východním směrem mimo sondu 1, proto byla zkoumaná plocha rozšířena o sondu 3, jejíž maximální rozměry jsou 1,50 × 1,40 m. Během výzkumu sond 1 – 3 byla zjištěna jednoduchá stratigrafická situace ve zkoumané mohyle – celkem 7 uloženin – kontexty 0100 až 0107, 0110, které obsahovaly ojediněle malé zlomky skla, novověké keramiky a železných zkorodovaných úlomků. Za doby výzkumu bylo odkryto šest kostrových pohřbů – kontexty 800 až 805. Kosterní pozůstatky náležely dvěma dospělým mužům – kontexty 801, 805 a čtyřem dětem – kontexty 800, 802 až 804. Pohřeb jednoho z dětí – kontext 802 – narušil chronologicky starší hrob, v němž byl uložen nedospělý muž – kontext 805. Tyto kosterní pozůstatky byly pietně uloženy podél levé strany dětského pohřbu. Všechna těla byla uložena v natažené poloze na zádech s orientací ve směru západ – východ (s výjimkou dětského pohřbu – kontext 804 – orientovaného ve směru východ – západ) a horními končetinami složenými na břiše. Výkopy hrobových jam, zahlučených do podloží, byly zjištěny pouze v případě nálezu těl dvou dospělých mužů – kontexty 0801, 0805. Dětské pohřby – kontexty 0800, 0802, 0803, 0804 – byly uloženy do zásypů zkoumané mohyly a výkopy či zásyp těchto pohřbů nebyly rozlišeny. Zbytky rakví či uložení v dutém prostoru prokázáno nebylo ani v jednom případě.

Dětské kosterní pozůstatky – kontexty 800 a 803 – nejsou stopy kostní destrukce s následnou novotvorou kostní tkáně v přední části stropu očnice. Jedná se o tzv. *cribra orbitalia*, vznikající v důsledku malnutrice a projevují se ve formě drobných otvůrků. Kosterní pozůstatky muže – kontext 801 – vykazují chronické přetížení osového skeletu, meziobratlové prostory byly postiženy degenerativním onemocněním, jehož terminální stadium se projevilo tvorbou nárůstků na obratlových tělech (*spondylosis deformans*). Dále byla na páteři tohoto jedince detekována asimilace atlasu – vrozený stav, při němž dochází ke srůstu 1. krčního obratle (atlasu) s bází lebny. Při této poruše chybí pružící nárazníkové pásmo mezi spojením lebky s páteří. Tato konkrétní anomálie je navíc kombinována s další vrozenou varietou, a to nesplynutím (otevřením) zadního oblouku prvního krčního obratle (*spina bifida arcus posterioris atlantis*). Chronické přetížení pohybového aparátu se projevilo i na kostech dolních končetin. Byly zjištěny patologické změny v místech úponu šlach vazů a kloubních pouzder do kosti (*enthesopathia*). Díky opakovaným pohybům došlo v kostní tkáni k mikrotrhlinám a vytrhávání vláken z této tkáně. Silně vyvinutý zubní kámen způsobil zánět dásní, ústup kostní části zubního lůžka a vznik paradentózy bez intravitální ztráty zubů. Opakované mechanické podněty vyvolaly umělé obrušování všech čtyř řezáků dolní čelisti, charakter podnětu nebyl zatím blíže konkretizován. Šupina lebeční týlní kosti dalšího dospělého muže – kontext 805 – nese pravděpodobně stopy po zhojeném sečném zranění (okolí rány odstupuje valem).

Během tohoto výzkumu nebyl bohužel získán žádný hmotný materiál dovolující datovat tyto pohřby do období napoleonský válek a ani morfoskopická analýza kosterního materiálu neumožnila spojit zjištěné paleopatologické stopy s možnými zraněními vojenského charakteru.

Lukáš Šin, Jakub Vrána

Resumé

Majetín (Bez. Olomouc), Náves-Strábe. Neuzeit. Grabberfeld. Rettungsgrabung.

MARŠOV (K. Ú. MARŠOV U VEVERSKÉ BÍTÝŠKY, OKR. BRNO-VENKOV)

Intravilán obce (u domu č. p. 91). Novověk (?). Vápenická pec. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK 615336.02:1148833.93.

V září roku 2012 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchraný archeologický výzkum v západní části intravilánu obce u domu č. p. 91 v souvislosti s výstavbou splaškové kanalizace. Lokalita se nachází v nadmořské výšce okolo 477 m, uprostřed severovýchodního svahu, který se zvedá na pravé (jižní) straně závěru údolí Maršovského potoka. Její přesná poloha je na ZM ČR 1:10 000, listu 24-32-11, určena bodem o souřadnicích 185:234 mm od Z:J s. č.

Liniový výkop porušil východně od jihovýchodního rohu uvedeného domu vápenickou pec. Kvůli omezenému rozsahu výzkumu a absenci movitých nálezů není možné objevené výrobní zařízení blíže typologicky ani časově zařadit. S největší pravděpodobností se jedná o pozůstatek novověkého „domáckého“ pálení vápna.

Michal Přichystal

Resumé

Maršov (Kat. Maršov u Veverské Bítýšky, Bez. Brno-venkov). Bei der Rettungsgrabung im westlichen Teil der Gemeinde wurde ein neuzeitlicher Kalkofen entdeckt.

MĚROTÍN (OKR. OLMOUC)

„Za humny u žlíbku“. Středověk, novověk. Sídlišť?. Povrchový sběr.

Lokalizace: plocha mezi body: 1) X = 1108423, Y = 563975; 2) X = 1108457, Y = 564134; 3) X = 1108303, Y = 564131; 4) X = 1108309, Y = 563983 (S-JTSK).

Během archeologické prospekce, prováděné v jarních měsících roku 2011 metodou povrchového sběru, bylo na poli severně od stávající zástavby obce Měrotín nalezeno 70 kusů zlomků středověké keramiky ze 14. století.

Přibližně v 80 % se jedná o výduti nádob běžovožluté, tzv. „krupičkové“ keramiky, která je typická pro olomoucký keramický okruh. Zbylé zlomky keramiky jsou tmavé barvy, několik je jich s příměsí tuhy. Nelze proto zcela vyloučit případné lidské aktivity na lokalitě již v samotném závěru 13. století nebo v průběhu 1. poloviny 14. století. Místo nálezů je na mírném svahu obráceném k jihu v průměrné nadmořské výšce kolem 325 m. První zmínka o obci Měrotín je z roku 1365 („Mirotyň“; Hosák, Šrámek 1980, 53). Dalších asi 20 kusů keramiky náleží rámcově do období novověku a dokládají pravděpodobně polní hospodaření minimálně v rámci výše uvedeného vymezeného prostoru. Několik fragmentů „krupičkové“ keramiky ze 14. století bylo nalezeno na úseku dlouhém více než 200 metrů východním směrem od prostranství vymezeného souřadnicemi.

Karel Faltýnek

Literatura

Hosák, L., Šrámek, R. 1980: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. II, M-Ž. Dodatky, doplňky, přehledy*. Praha: Academia, 53.

Resumé

Měrotín (Bez. Olomouc). Mittelalter, Neuzeit. Siedlung?. Oberflächensammlung.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

Rok 2012 byl z hlediska terénního výzkumu v Mikulčicích, v prostoru hradiště Valy, velmi exponovanou sezónou. Mikulčické pracoviště Archeologického ústavu AV ČR, Brno uskutečnilo celkem 11 archeologických akcí (výzkum č. 90 až 100), a to zejména v prostoru akropole a podhradí. Většina akcí představovala záchranné nebo revizní výzkumy vyvolané stavební činností. Investorem stavebních akcí bylo Masarykovo muzeum v Hodoníně, jako správce areálu NKP Mikulčice nebo jeho zřizovatel – Jihomoravský kraj. Stavby byly financovány z operačních programů strukturálních fondů EU. Dle nastavení fungování těchto fondů v legislativních podmínkách ČR musel Archeologický ústav AV ČR, Brno při zajištění záchranného archeologického výzkumu vystupovat vícekrát v roli subdodavatele stavebních firem (a výzkum de facto vysoutěžít jako zakázku). Toto „nestandardní“ postavení ovlivňovalo negativně časové a finanční podmínky výzkumu. Samotné záměry stavebních akcí byly v některých případech z hlediska památkové péče a archeologického výzkumu lokality od svého prvopočátku problematické, ne-li absurdní (např. projekt „travní řeka“). Na druhé straně znamenala část terénních archeologických prací značný přínos pro řešení základních archeologických otázek raně středověkých Mikulčic; po letech byly opětovně otevřeny klíčové nálezové situace mikulčického hradiště (kostely, mosty, fortifikace). Větší-

na těchto archeologických pracích byla realizována v rámci tří stavebních akcí pracovně označených jako „kostely“, „travní řeka“ a „akropole“.

1. Kostely

Z předchozích dvou let pokračoval v roce 2012 projekt „Archeologický park Mikulčice-Kopčany, aktivita Vyzdvížení kopií základů kostelů“. Záměrem projektu bylo vyzdvížení půdorysů zděných staveb v Mikulčicích do podoby nízkých zídek a tím zatraktivnění těchto objektů pro návštěvníky. Na slovenské straně projekt přispěl k památkové obnově a nové prezentaci kostela sv. Margity Antiochijské v Kopčanech. Mikulčické pracoviště Archeologického ústavu zajišťovalo u každého z objektů archeologickou přípravu pro stavební práce. Cílem ověřovacího archeologického výzkumu byla revize a doplnění výsledků původního výzkumu z 50.–60. let minulého století. Dílčími úkoly bylo ověření a detailní dokumentace reliktů staveb, řešení stratigrafických, chronologických, stavebně-historických a stavebně-technologických otázek. Archeologická část prací končila překrytím reliktů staveb geotextilií a opětovným zahrnutím. Poté byly na povrchu terénu, přesně nad původními půdorysy (ale na dostatečné mezivrstvě), založeny nové stavby v podobě nízkých kamenných podezdívek. V roce 2012 pokračoval projekt revizním výzkumem kostelů IV (výzkum č. 90), V (výzkum č. 97) a IX (výzkum č. 99).

2. Travní řeka

Další stavební akcí realizovanou v roce 2012 byl projekt „Archeopark Mikulčice – část Druhový převod lučních porostů (reminiscence na bývalé koryto)“. Podstatou projektu je vizualizace průběhu původního řečiště kolem velkomoravského hradu. V loukách po severním a západním obvodu hradiště byl za tím účelem v místech předpokládaného průběhu zaniklého koryta vyhlouben příkop s šířkou 5 m a hloubkou 40 až 100 cm a tento následně osázen ostřicí. Takto vzniklý „mokřad“ má být po obou stranách lemován 10 m širokým travním pásem odlišujícím se od okolního lučního porostu svou druhovou skladbou, vzrůstem i barvou. Takto vzniklý 25 m široký vegetační pás („travní řeka“) má v budoucnu při pohledu z rozhledny projektované v místě návštěvnického centra umožnit vizualizaci zaniklého říčního systému. Ačkoliv s akcí spojené terénní úpravy nezasáhly podstatněji do kulturních souvrství raného středověku (dotkly se především povodňových sedimentů pozdně středověkého až novověkého stáří), byly výrazným zásahem do přirozeně vzniklého „historického“ reliéfu hradiště. Archeologický výzkum zde měl podobu odborného dohledu při terénních úpravách v celém rozsahu díla a vlastního archeologického výzkumu v místech narušení archeologických kontextů (výzkum č. 94). V prostoru „1. koryta“ severozápadně od předhradí mohl být navíc s finančním přispěním grantu GA ČR č. 405/11/2258 proveden terénní výzkum 1. mikulčického mostu a přilehlého říčního koryta (výzkum č. 93) a revizní výzkum řezu opevněním předhradí (výzkum č. 100).